

«*Revista de Filología Hispánica*». Tomos I (1939), II (1940), III (1941), IV (1942), V (1943), VI (1944), VII (1945), VIII (1946). Buenos Aires, Instituto de Filología - Nueva York, Instituto de las Españas.¹ XIV + (2) + 416 pàgs. ; XII + 426 pàgs. ; XII + 416 pàgs. ; XII + 416 pàgs. ; XII + 416 pàgs. ; VIII + 416 pàgines ; XIV + (2) + 416 pàgs. ; 216 pàgs.

Clos l'any 1946² el període d'activitat d'aquesta important revista, resulta una tasca tan agradable com ingent i complexa la revisió de les aportacions que conté a la filologia hispànica i, encara, a la romànica general. Concebuda des del primer instant amb una orientació semblant a la que havia presidit la fundació de la «*Revista de Filología Española*», per R. Menéndez Pidal el 1914, esdevingué tot seguit una de les més glorioses conseqüències científiques de la seva gran obra lingüístico-filològica, tant més que ha figurat a la direcció dels vuit anys de la revista argentina el Prof. Amado Alonso, format al redós de l'escola de l'illustre filòleg espanyol. Sortosament, i malgrat la interrupció de la revista el 1946, aquesta ha recomençat el seu camí amb la «*Nueva Revista de Filología Hispánica*» (Mèxic, a partir de 1947), el director i l'orientació de la qual són idèntics als de l'anterior.³ Malgrat, doncs, que la *RFH* representi sols una etapa d'una obra filològica més gran que l'engloba, perquè l'ha precedida i l'ha seguida, el mateix fet de tenir començ i fi invita a un examen global de la seva transcendència dins el camp de la filologia romànica. Dissortadament, la quantitat i l'excel·lència dels treballs continguts a la revista que comentem no trobaran correspondència adequada en aquesta recensió, que no podem allargar excessivament ; procurarem, amb tot, de filiar i de valorar breument llur contingut i llur significació.

1) Dedicat a teoria de la lingüística veiem en primer lloc el treball *W. D. Whitney y la lingüística general*, del Sr. BENVENUTO TERRACINI (V, 105-147), documentat estudi on, a través de les doctrines lingüístiques de Whitney, i a partir de la seva obra cabdal sobre el desenrotllament del llenguatge (publicada el 1875), l'autor examina diferents posicions centrals (M. Müller, Saussure, etc.), i considera l'orientació de Whitney, a qui es deu d'haver centrat la lingüística comparada plantejant-ne un veritable problema general del llenguatge, com a fenomen cultural humà. La influència de la seva formació positivista, les seves relacions amb l'extrem del naturalisme i llur projecció a les seves idees sobre la naturalesa i l'origen del llenguatge hi són estudiades detingudament. — El Sr. FRANCISCO ROMERO, *Comunicación y situación* (V, 244-250), examina els casos en què la intercomunicació intel·ligent que és el llenguatge ve modificada i atenuada pel que ell anomena *situació*, que cal referir als diferents ambients (familiar, professional, social), on té lloc la comunicació. Aquests ambients permeten de parlar recolzat el parlant en elements tàcits, que, encara que habituals per a l'interlocutor, resultarien difícils a oients allunyats de la situació ; l'estat més ampli de la situació és la comunitat de tots els qui parlen la mateixa llengua. — *Por qué el lenguaje en sí mismo no puede ser impresionista*, del Sr. AMADO ALONSO (II, 379-386), és una nota originada

1. A partir del vol. III, en anglès : Hispanic Institute.

2. Del vol. VIII (1946) no se'n publicà més que un fascicle doble (núms. 1-2), corresponent a la meitat del que són els altres volums, i sense els habituals índex i portada.

3. Segons consta explícitament a la fi del primer fascicle (I, 112).

circumstancialment per a defensar la posició que el títol indica, adoptada ja anteriorment (1936) per Amado Alonso i Raimundo Lida, i combatuda després (1938) per H. Hatzfeld, que sosté que el llenguatge mateix pot ésser impresionista. La posició del Prof. Alonso, de tipus no filològic, sinó lingüístic, tractant el llenguatge com un fenomen de l'esperit, resulta diàfana i convincent, i, lluny de limitar-se a rebatre l'antagònica, fonamenta positivament el capítol corresponent de lingüística general. — A la gramàtica general i comparada pertany *Interrogativo e indefinido*, del Sr. LEO SPITZER (III, 1-8), on l'autor comenta la teoria de Henri Frei, que resol el problema clàssic de la prioritat de l'interrogatiu o de l'indefinit a favor del primer, com J. B. Hofmann i altres, i contra l'opinió de molts comparatistes. El Prof. Spitzer addueix fets i raons per a corroborar la tesi de Frei (casos d'interrogatiu fet indefinit en llengües modernes, la llei de pèrdua d'afectivitat a mesura que es gramatitzen els antics primitius, etc.).

2) Dues aportacions del Prof. A. ALONSO es refereixen a llengües pre-romanes. Una d'elles — *Substratum y superstratum* (III, 209-218) — frega, encara, la part de teoria lingüística, per tal com es dirigeix a fixar i aclarir conceptes, si bé conté exemples de metodologia aplicada a problemes efectius de pre-romà. En l'altra — *Examen de la teoría indigenista de Rodolfo Lenz* (I, 313-350) — és analitzada punt per punt la que havia estat tesi de R. Lenz, que establí que el «xilè vulgar és espanyol pronunciat amb sons araucans». El Prof. Alonso troba per a cadascuna de les particularitats fonètiques del castellà de Xile una extensa geografia per tots els dominis de la llengua, no sols a diferents contrades d'Amèrica, sinó també als dialectes peninsulars; la qual cosa demostra el desconeixement que tenien, àdhuc els especialistes, de la dialectologia hispànica. El Prof. Alonso tracta a fons les vicissituds dels préstecs recíprocs de sons entre castellà i llengües precolombines, i proposa una norma d'orientació per a ulteriors estudis de substrat americà.

3) Pertany a la dimensió de la fonologia segons el Cercle Lingüístic de Praga *La identidad del fonema*, del Sr. A. ALONSO (VI, 280-283), on es precisen idees bàsiques de l'escola de Trubetzkoy, una de les quals és el concepte d'identitat del fonema, que no té aplicació en fonètica, per la diversitat de sons, sinó sols en fonologia. — *Desdoblamiento de fonemas vocálicos*, del Sr. T. NAVARRO TOMÁS (I, 165-167), és una nota breu on hom considera la possibilitat que arribin a ésser efectives diferències fonològiques en el vocalisme castellà, ja que, desapareixent per l'aspiració la consonant final d'un mot, la vocal segueix amb timbre diferent, com *perdi* i *perdi(z)* amb -z muda, que, no obstant, mantenen matisos articuladoris diferents per a ambdues i i. — *El grupo fónico como unidad melódica*, del mateix autor (I, 3-19), projecta el concepte de grup fònic, clàssic en Navarro, en el camp fonètic, per a identificar-lo, quant a la seva durada, amb la unitat melòdica, «porción mínima de discurso con sentido propio y con forma musical determinada» (pàg. 3). L'extensió de la unitat melòdica es compta pel nombre de síl·labes, i l'autor insereix estadístiques dels còmputos segons autors diferents, contemporanis (Unamuno, Baroja, Azorín, Ayala, Miró), del segle passat (Toreno, Larra, Valera, Galdós, Menéndez Pelayo), de l'època clàssica (*Lazarillo*, Santa Teresa, Fr. Luis de León, Cervantes, Quevedo), i medievals (*General Estoria*, *Crónica General*, *Conquista de Ultramar*, *Conde Lucanor*, López de Ayala: *Crónica de D. Pedro*), i compara, després, els seus resultats amb els d'altres llengües europees. — El Sr. RICHARD L. PREDMORE, *Pronunciación de varias consonantes en el español de*

Guatemala (VII, 277-280), estudia modalitats articulatòries de *x*, *f* i *h* aspirada a Guatemala. — *Las correspondencias árabe-españolas en los sistemas de sibilantes*, del Prof. A. ALONSO (VIII, 12-76), és un estudi que forma part d'un conjunt de temes sobre pronunciació de l'espanyol antic a què fa temps es dedica l'autor. Són tan diferents els sistemes fonològics semític i romànic, que no pot haver-hi entre ells adopció, sinó sols adaptació. L'autor estudia minuciosament l'adaptació que feren àrabs i mossàrabs de les quatre articulacions africades del castellà antic (*c*, *z*, *ch*, *j*); per a la comprovació de resultats hom es val constantment de testimonis toponímics. Algunes conclusions que es desprenen d'aquest important estudi semblen modificar l'opinió més corrent fins ara quant a les articulacions de la llengua medieval; així, la *j* antiga devia ésser africada i no fricativa, *j* i *x* (deixant a part que l'una era sonora i l'altra sorda) devien diferir també per llur punt d'articulació; la *ch* devia ésser articulada més endavant que la *j*; la *ç* i la *z* queden confirmades com a africades (tot i que reproduïxen dues fricatives aràbigues), etc. Sobre les dues sibilants darrerament esmentades, l'autor s'ocupa de les correspondències que tenen en altres llengües romàniques, amb referència a l'africació *tz* del català; revisa la teoria tradicional de la pronunciació universal, entre mossàrabs, de la *c'* llatina com a africada *ch*, i conclou que aquesta era representada adés per *ch*, adés per *c*, i tracta de la influència de l'arabisme sobre el mossàrab en aquest punt, valent-se novament, amb tota precisió, dels topònims (*Marchena-Marzán*, *Lucena*, *Luchena*, etc.), ja que sembla que el tractament específicament mossàrabic era de tendir vers la dental (*ts*), ni més ni menys que a la resta de la Península.

4) Sobre morfologia, hem de recordar l'article del Prof. L. SPITZER, *Feminización del neutro (rumano oasele, italiano le ossa, ant. francés ces brace, español las vísceras)* (III, 339-371), on l'autor confereix categoria general a un problema que pròpiament queda reduït al romanès i a l'italià. Per a això adueix, com és habitual en ell, una gran quantitat de materials de totes les llengües romàniques, i amb perícia i enginy que sorprendrien si no fossin també ben consubstancials amb ell, arriba a establir els conceptes del femení 'portador de quelcom vivent' enfront del neutre 'deshumanitzat i inorgànic', i a projectar la seva interpretació damunt un camp tal vegada massa apartat de la pròpia lingüística. — També es refereix a morfologia (i fonètica) el Sr. J. MATROSO CAMARA (fill), *Una alternancia portuguesa: «fui-foi»* (I, 257-261), sobre la diferenciació de dues formes que havien estat indistintes en portuguès antic, i ho són encara dialectalment.

5) Referits a sintaxi, assenyalarem en primer lloc *Sobre el verbo reflexivo y el problema de los orígenes románicos*, del Prof. B. TERRACINI (VII, 1-22), un article que glossa una contribució positiva a la sintaxi històrica francesa, de la qual el Prof. Terracini destaca la coexistència d'orientacions metodiques diferents, i, ja en el terreny sintàctic propi, la situació en el llatí vulgar de moments decisius per a la sintaxi romànica, com l'extensió del reflexiu al verb impersonal típic. — *Sobre métodos: construcciones con verbos de movimiento en español* (I, 105-138) és una altra de les grans aportacions de l'il·lustre filòleg A. ALONSO, on, malgrat que el títol sembla no anunciar-nos sinó un problema de metodologia, trobem, còmodament emmarcades dins el mètode corresponent

4. ANNA GRANVILLE HATCHER, *Reflexive Verbs Latin: Old French, Modern French* (Baltimore 1942).

a cadascuna d'elles, les tres parts que resolen, gosariem dir que definitivament (almenys quant a l'orientació i el plantejament), el capítol de perífrasis verbals de la sintaxi espanyola, en la qual representen potser el tret més característic. L'autor concreta i selecciona, en primer lloc, què cal entendre per perífrasis verbals, i quines són generals (o gramaticals) i quines són a opció (o estilístiques); en segon lloc, procura descriure el contingut de les perífrasis, una per una, tal com se senten dins la vasta comunitat de la llengua espanyola moderna; darrerament, historia, seguint el fil de l'evolució idiomàtica, les perífrasis abans inventariades, tot determinant-ne l'antiguitat i la tradició, interferències, etc. Els tres punts de vista requereixen mètodes diferents, i a això s'aplica l'autor; d'ací la raó de l'aparició destacada del mot *métode* a l'encapçalament general del seu estudi. — *Ello*, de PEDRO HENRÍQUEZ UREÑA (I, 209-229), és un article dedicat a estudiar la motivació i les fases de la pèrdua d'*ello*, que, després de segles sencers d'ús normal, comença de considerar-se arcaic i desapareix del llenguatge parlat, menys en algunes zones com Espanya i les Antilles. La part més extensa de l'article és la classificació dels usos més diversos d'*ello* a través d'exemples literaris de tota la vida de la llengua. — El Sr. L. SPITZER, *Paralelos catalanes y portuguesas de «ello»* (III, 272), completa l'article anterior amb una breu menció de casos d'*ell* i *isso* en les llengües veïnes. — Mencionem dos altres treballs del Prof. SPITZER: *Las expresiones temporales «a lo que», «a la que», etc., en España y América* (VII, 394-395), completant un article de C. E. Kany,⁵ i *El sintagma «Valencia la bella»* (VII, 259-276), on comenta i matisa un altre article, d'Eugen Lerch,⁶ que no ha explicat per què, al costat d'un tipus fr. ant. *Babyloine la grand* o esp. ant. *Valencia la grant*, no existeix un altre tipus paral·lel fr. ant. **la dame la bele*, que el Prof. Spitzer explica per raons psicològiques, en considerar que el darrer tipus contrariava una posició espiritual del parlant. Amb semblants raons explica la pèrdua de l'antiga construcció, més en francès modern que en espanyol, on encara tenim *Castilla la Vieja*. — Cal esmentar també ací dues notes sobre locucions: la primera, de la Sra. MARÍA ROSA LIDA, *Estar en (un) baño, estar en un lecho de rosas* (III, 263-270), on *baño* té el sentit de 'plaer', molt difós en la literatura antiga; la segona, del Sr. L. SPITZER, *Salmantino «en íteles y véntiles»* (VIII, 130-132), que podria procedir del llatí *item*, encreuat amb el verb *ir*.

6) Són nombrosos els estudis etimològics i lexicogràfics que figuren a la *RFH*. Examinarem primer aquells que tenen un abast general hispànic i fins i tot romànic, i després, aquells altres que, tot i posseir a vegades més pròpiament categoria romànica que els primers, són orientats preferentment envers els parlars hispanoamericans. És autor de molts d'ells el Prof. L. SPITZER: *Rebaño* (II, 389-390), on, partint del sentit més antic del mot, 'montón de desechos', proposa l'ètim VANNERØ (*REW*, 9141); *Moralina* (III, 55-56), mot que, si ha estat forjat per Azorín, té un precedent en Nietzsche, que hom indica; *Hispanoamericano «ingrimo», portugués «ingreme», y francés «grimoire»* (III, 155-159), que posa en relació tots aquests tipus lèxics amb *nigromància*; *Asir* (III, 159), que proposa d'explicar des del llatí ASSID'RE; **In-ossicare* (III, 271-272), on afegeix als derivats d'aquest ètim el mot *añusgarse* 'atragantarse', 'enfia-

5. *Temporal conjunction a lo que and its congeners in American Spanish*, *HR*, XI (1943), 131-142.

6. *Gibt es im Vulgärlateinischen oder im Rumänischen eine «Gelenks-Partikel»?*, *ZRPh*, LX (1940), 113-190.

darse'; *Español y portugués «decorar» 'aprender, recitar de memoria'* (VI, 176-186), i una *Adición a «decorar»* (VI, 283-284), mots que s'havien explicat a través de *chorus* o de *cor*, i en relació amb els quals l'autor creu que cal independitzar l'esp. *decorar* (i afins) del grup de *cuer, par coeur*, etc., ensems que sosté que hi devia haver una locució adverbial autòctona espanyola de *coro*, amb un substantiu postverbal *decoro* 'materia que debe aprenderse de memoria'; *Enaziado, anaziado* (VII, 160-162), que caldrà relacionar amb NATIO; finalment: «*Lerdo» 'pesado, torpe en el andar'* (bestias), 'tardo y torpe para comprender' (VII, 43-44), on hom proposa l'ètim LEVITUM en comptes de la base tradicional IURIDUS, que, però, torna a defensar el Sr. A. ALONSO: «*Lerdo» 'pesado, torpe'* (VII, 44-45). — La Sra. M. R. LIDA refusa, en «*Tumbal» 'retumbante'*, la relació d'aquest mot amb *tomba*, per a defensar la que té amb *tuba* 'instrument'. — El Sr. CLEMENTE HERNANDO BALMORI, *Céltico *«petros»: galo-latin «perrus» 'cuadrúpedo' > esp. «perro»* (III, 43-50), proposa aquest origen per al discutit mot castellà, i addueix exemples de PETRONIUS, PETRUNCULI amb significats afins. — Anotem unes *Notas léxicas*, del Sr. HAYWARD KENISTON (IV, 67-70), que versen sobre esp. ant. **aorar* 'agorar', **auto* 'apto', **auteza* 'apteza', *aves avessadas* 'malos agüeros', esp. *muchacho* (< *MUCCULUM + -acho). — ELEUTERIO F. TISCORNIA, *Almariarse < marearse + almadiarse* (IV, 383-386), estudia l'encreuament d'aquests dos mots, romànic l'un i aràbic l'altre. — El Sr. A. ALONSO defensa per a *Hispanoárabe «chiflata»* (VII, 283) l'ètim ar. *šafra*. — Sota el títol *Papa y batata: Notas adicionales* publiquen VICENTE LLORENS CASTILLO (VI, 387-388) i P. HENRÍQUEZ UREÑA (VI, 388-394) unes quantes precisions sobre la difusió i les nomenclatures relacionades amb aquests tuberculs, el primer reduint-les al domini català, el segon abastant tota la Romània. — Els estudis lexicogràfics i etimològics dedicats fonamentalment a hispanoamericà han d'encapçalar-se amb la sèrie *Indianoromànica* del Prof. JOAN COROMINAS (VI, 1-35, 139-175, 209-254), que ha vingut a donar una nova orientació i a suggerir possibilitats fins ara no pensades sobre la lexicografia americana, inaugurant un mètode que sens dubte serà continuat amb èxit; es tracta de resseguir detalladament la història de mots específics del castellà d'Amèrica que havien estat considerats tradicionalment com a indigenismes precolombins i que resulten ésser romanismes, relacionables amb altres dialectes hispànics, especialment occidentals. Cal concloure que el que més ha pesat en els dialectes hispanoamericans no han estat pas els vocables indígenes (que existeixen, però no pas per a arribar a modificar la fesomia de l'idioma), sinó les modificacions especialment semàntiques, acolorides amb gran intensitat, que han sofert mots originàriament europeus. La riquesa del lèxic adduït, que presenta afinitats bàsiques amb lleonesismes, i també lusismes, és justificada històricament per l'autor; interessant, per a la fixació de relacions dels mots estudiats, més que l'etimologia nua, les seleccions de significats i els canvis semàntics, que no podem detallar ací, direm solament que en conjunt hem de veure en aquest treball una de les millors caracteritzacions lèxiques modernes del castellà d'Amèrica.* — Una explicació del Sr. ÀNGEL J. BATTISTESSA sobre *Malevo* (I, 378-382), brasilerisme procedent de *malevolu*, provocà dues notes: una del Sr. L. SPITZER, «*malevo* < «*maleva*» 'engañó'

7. Completen el llibre *Para la historia de los indigenismos*, de PEDRO HENRÍQUEZ UREÑA (Buenos Aires 1936).

8. Una d'aquestes monografies lexicogràfiques fou completada després pel Sr. L. SPITZER: *Arrenquin* (VII, 281-282).

< *manu levare* (II, 177-179), on hom proposa aquest origen per tal com *malevolu* no ha deixat derivació popular a la Romània; i una altra del Sr. A. ALONSO, *Arg. y bras.* «*malevo*» <port. «*maleva*» + «*malévolo*» (II, 179-181), on l'autor justifica a bastament la seva solució, que dóna raó del canvi de terminació i de la transformació semàntica. — E. F. TISCORNIA dóna tres comentaris breus: *Afrechero* (I, 67), neologisme rural argentí, *charquiar* (I, 264-265), on són inventariats els usos d'aquest terme d'equitació, i *guasupicúa* (II, 50-52), on és recordat l'ús, a l'època colonial, d'un mot que avui és sols esporàdic. — El Sr. B. J. RONCO, en *Tapera* (I, 67-68), comenta aquest mot, que apareix al *Martín Fierro*.

7) Dins el grup de treballs que fan referència a la dialectologia hispànica cal posar en primer lloc els que tracten d'història de la dialectologia: *Los estudios de Jovellanos sobre el dialecto de Asturias*, del Prof. ÀNGEL DEL RÍO (V, 209-243), inventari minuciosos de l'aportació de Jovellanos, emmarcat tot dins el conjunt cultural del segle XVIII, i completat per *Una nota de Jovellanos sobre el artículo en mallorquín*, del mateix autor (V, 367-368); i *Dos observaciones de Sarmiento sobre el seseo*, del Prof. ÀNGEL ROSENBLAT (II, 52-54), on és recordat que Sarmiento demanava, el 1843, que fossin bandejades les lletres *v* i *z*, per no correspondre a cap so hispano-americà. — Sobre fonètica dialectal hem de consignar *Geografía fonética: -l y -r implosivas en español*, dels Srs. A. ALONSO i RAIMUNDO LIDA (VII, 313-345), magnífica contribució a la dialectologia fonètica, que recull l'alternança de *l* i *r* i casos d'assimilació, pèrdua i vocalització, a Espanya i a Amèrica, tot tenint-ne en compte els aspectes fonètic, fonològic i històric, per la qual cosa, tant com els coneixements aportats, hem de destacar les metodologies més apropiades a aconseguir-los. — De dialectologia morfològico-sintàctica s'ocupa la Srta. FRIDA WEBER, *Fórmulas de tratamiento en la lengua de Buenos Aires* (III, 105-139), amb resultats curiosíssims quant a l'abast dels canvis semàntics dels mots usats amb aquest fi, on hi ha arcaïsmes, mots privatis de l'Argentina o del Plata, i mots certament comuns, però amb particularitats de sentit o d'ús que els separen de la resta del domini. — A dialectologia lèxica va dedicat *Los nombres de la lagartija y del lagarto en los Pirineos*, del Sr. J. COROMINAS (V, 1-20), en relació amb un treball anterior de W. D. ELCOCK,⁹ que és completat ací, on hom trobarà bon nombre de suggeriments per al lèxic dels dominis veïns dels Pirineus. — Finalment, sobre els parlars judaïzants, ultra un estudi lexicogràfic del Prof. YAKOV MALKIEL, *Antiguo judeo-aragonés «aladma», «alalma» 'excomunió'* (VIII, 136-141), segons ell derivat d'ANATHEMA, hem de consignar ací els treballs del Sr. PAUL BÉNICHOU, *Romances judeo-españoles de Marruecos* (VI, 36-76, 105-138, 255-279, 313-381) i *Observaciones sobre el judeo-español de Marruecos* (VII, 209-258), col·lecció de seixanta-vuit textos del *Romancero* castellà en les seves variants marroquines, de més valor que les orientals. Cada peça va acompanyada de variants, i d'una identificació, que la filia dins el conjunt del *Romancero*, en destaca les particularitats, relacions, etc. Al costat dels títols amb què els ha recollits, l'autor consigna els títols més generalment coneguts en la tradició literària espanyola. Interessa destacar ací les conclusions del Sr. Bénichou sobre una comparació de les tradicions marroquina i peninsular, la decadència de la primera, aspectes de la tradició moderna, comparació de les tradicions marroquina i oriental, cronologia del *Romancero* marroquí, característiques pròpies de la tradició jueva i la geografia del romanç, l'eliminació d'elements cristians en el *Romancero*

9. *The enigma of the lizard in Aragonese dialect*, MLR, XXXV (1940), 483-493.

jueu-espanyol, seguit tot d'una sinopsi de les peces equivalents. D'algun dels textos se n'insereix la melodia tradicional. Les *Observaciones* esmentades són la conseqüència lingüística dels textos publicats, en forma de comparació de la llengua d'aquests amb el que hom ja coneixia del jueu-espanyol marroquí; s'hi estudia fonètica, morfologia i sintaxi, amb una recapitulació comparativa en el sentit indicat.

8) Els estudis toponímics es redueixen al del Prof. CLAUDIO SÁNCHEZ ALBORNOZ, *De Sidonia a Segoyuela* (VI, 191-196), sobre la deformació de Sidònia en Segoyuela, topònim que fou causa d'un greu error històric, i al del Prof. GIULIANO BONFANTE, *El nombre de Cataluña* (VI, 382-386), que interpreta a partir del gentilici *Catalauni*. El Sr. Bonfante, havent conegut posteriorment un altre estudi sobre el mateix tema del Prof. Aebischer, publicà una *Nota adicional a «El nombre de Cataluña»* (VII, 389-392), on revisa la teoria d'Aebischer i es referma en els seus punts de vista.

9) Passant a recollir el contingut d'estudis d'història literària hispànica, i seguint en llur enumeració un ordre cronològic, cal anotar, en primer lloc, el treball *¿Una crónica asturiana perdida?*, del Sr. C. SÁNCHEZ ALBORNOZ (VII, 105-146), on hom estudia les possibilitats que la *Crónica* escrita per Alfons III *el Magne de Lleó* i l'anomenada *Crónica de Albelda* derivin d'una altra d'anterior, llatina, avui perduda, redactada en vida d'Alfons II *el Cast*, fonamentant l'autor gran part dels seus raonaments sobre diversos testimonis d'historiadors àrabs i dels historiògrafs posteriors. — El «*Setenario*» y su relación con las «*Siete Partidas*», del Sr. KENNETH H. VANDERFORD (III, 233-262), és un estudi sobre una obra del rei *Savi* que ha restat bon xic desconeguda i més mal compresa; hom hi estudia la relació de precedent que hi ha entre el *Setenario* i les *Siete Partidas*, de les quals aquell és com un esborrany. Tractant de les correspondències entre ambdós textos, són cotejats materialment els fragments de major afinitat.¹⁰ — Les *Notas para la interpretación, influencia, fuentes y texto del «Libro de Buen Amor»*, de la Sra. M. R. LIDA (II, 105-150), són un dels diversos estudis que han vingut a reformar i accentuar la fesomia de l'Arxiprest d'Hita, el capítol del qual en la història literària posterior deurà gran nombre de suggeriments a l'aportació de l'autora; aquesta interpreta unitàriament les tres facetes (didàctica, narrativa i lírica) que caracteritzen el text de Juan Ruiz; estudia després minuciosament la influència d'aquest text sobre el *Rimado de Palacio*, enllaçant-la amb la que exerceix en general sobre els poetes del *Cancionero de Baena*; tracta de la força del retrat en l'Arxiprest, dels seus acudits i fixa algunes fonts del text; finalment, l'autora proposa importants esmenes al text, amb una gran finor de tacte i un profund coneixement de la filologia medieval. — Els estudis sobre el segle XV són de diversa índole. — En *La misoginia y el profeminismo en la literatura castellana*, del Sr. JACOB ORNSTEIN (III, 219-232), de caràcter general, s'agrupen els testimonis d'aquesta època sobre el tema. Destaca el gran predomini del profeminisme en comparació dels textos antifeministes, per arribar a la conclusió de la independència de la literatura espanyola en relació amb la francesa i la italiana quant a la consideració que li mereix la dona. — També té abast general sobre l'època el treball de la Sra. M. R. LIDA, *La hipèrbole sagrada en la poesía castellana del siglo XV* (VIII, 121-130), on la tradició dels temes sagrats en la literatura espanyola s'enllaça amb l'aportació dels

10. Aquest estudi és un precedent de l'edició del text: ALFONSO EL SABIO, *Setenario*, Edición e introducción de KENNETH H. VANDERFORD (Buenos Aires 1945).

cristians conversos, que a vegades són els qui més sovint recorren a la hipèrbole devota (així Antón de Montoro, Juan de Mena, etc.). — Entre els articles sobre aspectes monogràfics del segle xv, ultra els del Sr. JUAN BAUTISTA AVALLE ARCE *Sobre Juan Alfonso de Baena* (VIII, 141-147), que aporta noves proves per a demostrar que Juan Alfonso de Baena no era jueu, i de la Sra. M. R. LIDA *Para la biografía de Juan de Mena* (III, 150-154), que documenta l'origen judaïc del poeta quatrecentista, cal esmentar el treball del Sr. STEPHEN GILMAN *El tiempo y el género literario en la «Celestina»* (VII, 147-159), que revisa el gènere literari a què cal atribuir la *Celestina*, que l'autor corregí de comèdia en tragicomèdia, i per a la qual la crítica posterior no ha trobat un lloc adient en les classificacions literàries. Tampoc no hi ha correspondència, en el text, entre el temps en què transcorre l'acció i les diferents expressions temporals de l'obra, etc. — Al segle d'Or de la literatura castellana es refereix el magnífic article *Fray Antonio de Guevara: Edad media y siglo de Oro español*, de la Sra. LIDA (VII, 346-388), estudi cabdal sobre el gran didacte, que un temps fou l'autor més llegit de l'Europa culta, i després caigué en un oblit absolut. Ja la seva vida està teixida d'alts i baixos, de contradiccions que situen Guevara fora de l'època en què en realitat viu. L'autora valora les seves obres i revisa l'heterogènia relació de lectures que aquestes obres pressuposen i la part important d'inventiva enginyosa que en correspon al mateix Guevara; n'analitza l'estil, tan allunyat de nosaltres, i que és un moment d'una corba de virtuosisme retòric que arrenca de precedents llatins hispànics. — A l'època neoclàssica fan referència les *Anotaciones a «La derrota de los pedantes»*, del Sr. JOSÉ FRANCISCO GATTI (VI, 77-82), on hom identifica els llibres *perversos* que, en servir de projectils durant la defensa del Parnàs espanyol, són blasmatats per Moratín.

10) Referits a aspectes de poètica, hem d'esmentar, en primer lloc, tres treballs de P. HENRÍQUEZ URREÑA: *La cuaderna vía* (VII, 45-47), una nota que matisa les afirmacions del Prof. Harrison H. Arnold sobre la regularitat d'aquesta forma mètrica als textos d'*Apolonio* i d'*Alejandro*; *Sobre la historia del alejandrino* (VIII, 1-11), estudi d'algunes particularitats de ritme intern en l'ús modern (des del segle XVIII) d'aquesta forma mètrica, especialment per obra de Zorrilla i Rubén Darío, i *La versificación de Heredia* (IV, 171-172), on és constatat l'ús del decasíl·lab de tres accents, i de metres breus, en l'obra del poeta cubà. — Cal assenyalar, també, dues aportacions de la Srta. DOROTHY CLOTELLE CLARKE: en la primera, *El verso esdrújulo antes del siglo de Oro* (III, 372-374), recorda l'ús de versos amb mots proparoxítons, sia a la fi del primer hemistiqui sia a la fi del vers, abans de l'època en què es fa habitual; en la segona, *El esdrújulo en el hemistiquio de arte mayor* (V, 263-275), n'addueix especialment exemples trets de cançoners.

11) El *Romancero* castellà és objecte d'atenció per la Sra. LIDA en *El romance de la misa de amor* (III, 24-42), estudi d'aquest romanç seguint la metodologia emprada pel Sr. Menéndez Pidal en considerar el valor dels textos fragmentats oportunament; conté abundoses referències a la cançó catalana de *La dama d'Aragó*. — El Sr. WILLIAM JAMES ENTWISTLE, *Blancanina* (I, 159-164), revisa la interpretació d'un dels textos més exquisits del *Romancero*. — El Sr. SILVANUS GRISWOLD MORLEY, *Seis romances del Cid...* (I, 172), recorda que hi ha una edició anterior a la que hom coneixia d'aquest plec. — També recordarem ací la important col·lecció de peces del *Romancero* del Marroc, a què abans ens hem referit.

12) Importància comprensible tenen els temes cervantins. Tres llargs articles tracten del *Quijote*. — La composició de «El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha», del Sr. JOAQUÍN CASALDUERO (II, 323-369), és una esplèndida interpretació de la gran novella, de la seva unitat temàtica i de la claredat de propòsit de Cervantes. Per tal de posar de manifest el pla de l'obra, l'autor ha buscat de mostrar l'articulació i el joc interior de tots els elements que constitueixen la novella, veure-la i sentir-la com una obra d'art. Destacat el grau de barroquisme de l'obra, hom n'analitza la forma i el contingut, el qual es pot descompondre en tres temes principals: cavalleresc l'un, amorós el segon, literari el darrer, presidits per la idea bàsica, que és el contrast entre les circumstàncies de l'home i la seva manera íntima d'ésser i de sentir. L'autor destaca el tò modern de les actituds fonamentals de Cervantes: el seu catolicisme no és pas el d'una lluita; virtut-vici, sinó més aviat d'una oposició entre la fe del passat i la voluntat del present; semblantment, ben sovint se'ns mostra exclusivament posseït pel seu afany creador i preocupat amb la seva creació, com l'escriptor d'avui se sent turmentat per la dificultat d'ésser comprès. — El Sr. AMÉRICO CASTRO tracta, en *Los prólogos al «Quijote»* (III, 313-338), de les circumstàncies personals dels pròlegs cervantins, que són productes veritablement necessaris com a l'expressió d'un estat d'esperit i fins i tot per a limitació de camps propis; compara l'adopció de posicions espirituals del Quixot i d'altres figures literàries, i valora la ironia cervantina. — *El falso «Quijote»: Versión barroca del «Quijote» de Cervantes*, del Sr. GILMAN (V, 148-157), és una interpretació de l'obra d'Avellaneda. Aquest no era lliure, sinó que s'havia de sentir presoner de la gloriosa primera part de Cervantes, de la qual imita i accentua el detall. El tret fonamental del nou Quixot, que explica la resta de les seves característiques, radica en el fet que ens sigui presentat com el *Caballero Desamorado*. — La resta de les contribucions cervantines són notes breus. El Sr. ARTURO MARASSO, en *Las armas de Marte en el Quijote* (I, 64-65), defensa Cervantes contra el que Clemencin considerava un error seu d'erudició. — La Sra. M. R. LIDA, en *De cuyo nombre no quiero acordarme* (I, 167-171), qualifica de fórmula de la narració popular el «no recordar-se», que documenta en Heròdot i en altres textos de la literatura universal i fins i tot espanyola. — El Sr. RICHARD L. PREDMORE, *La apoteosis de Don Quijote* (I, 262-264), estudia la fortuna del Quixot en la crítica moderna, amb Unamuno, Turguéniev i Paul Hazard. — El Prof. SPITZER parla, en *Thomas Mann y la muerte de Don Quijote* (II, 46-48), sobre la crítica que féu T. Mann de la mort del Quixot, que ell hauria preferit veure com la d'un heroi mític. — El Sr. W. J. ENTWISTLE indica un paral·lel grec per a *La historia del cautivo* (II, 387-388); alludeix a la cançó catalana *La vida de la galera*. — Finalment, la Srta. ENRIQUETA TERZANO, *Los «Trabajos» del Persiles* (VII, 51-57), defensa la significació de 'penalitats' i rebutja la de 'peregrinació, viatge,' per al mot *trabajo*, i en publica molts exemples del mateix Cervantes i d'altres autors.

13) Diversos articles van dedicats al teatre espanyol. — El del Prof. J. CASALDUERO, *Fuenteovejuna* (V, 21-44), representa una revisió a fons de la interpretació tradicional de l'obra des de Menéndez Pelayo; més que aquella comunitat d'una població sencera, hi hem de veure l'afirmació decidida de la societat enfront l'afirmació impetuosa de l'instint; l'acte de rebellió del poble només acompanya la trajectòria de la protagonista i la representació total de l'acció, «mujer contra lascivia». — No s'acaben amb aquest els temes sobre Lope de Vega; així, «*El palacio confuso* no es de Lope de Vega», del Sr. RAÚL MOGLIA

(V, 51-56), on l'autor conclou l'exclusió, per raons internes (manera d'ésser d'un personatge, l'estil); *Los jueces de Castilla*, de P. HENRÍQUEZ UREÑA (VI, 285-286), on hom, en el dubte d'atribució a Lope o a Moreto, prefereix el primer, per l'ús de la versificació en aquesta obra. — La part més important de les publicacions sobre teatre espanyol es refereix a l'activitat teatral a Amèrica. Tres treballs fonamentals són: *Nuevos datos para el teatro mexicano en la primera mitad del siglo XVII: referencias a dramaturgos, comediantes y representaciones dramáticas*, del Sr. HARVEY LEROY JOHNSON (IV, 127-151); *Repertorio de las representaciones teatrales en Lima hasta el siglo XVIII*, dels Srs. GUILLERMO LOHMANN VILLENA y R. MOGLIA (V, 313-343), i *Los teatros en el Buenos Aires del siglo XVIII*, del Sr. JOSÉ TORRE REVELLO (VII, 23-42). El primer història les vicissituds i l'ambient de la vida teatral a Mèxic durant mig segle; el segon és un catàleg complet d'obres representades a Lima, i el tercer tracta de la construcció de teatres i l'explotació corresponent a la capital argentina del mil set-cents. — Hi ha, encara, una sèrie de notes breus sobre teatre a l'Amèrica espanyola. Quatre són del Sr. R. MOGLIA: *Una representación de Calderón en Buenos Aires en el siglo XVIII* (II, 48-50); «*Primero es la honra*», en *Buenos Aires* (VIII, 147-148); *Representación escénica en Potosí en 1663* (V, 166-167), i *Una representación de colegio en la Colonia* (VI, 83). — En dues notes breus, el Sr. JULIO CALLET-BOIS estudia *Las primeras representaciones teatrales mexicanas* (I, 376-378), que són del 1538, i *El teatro en la Asunción a mediados del siglo XVI* (IV, 72-76), impregnat de pessimisme i d'esperit crític. — Completa la sèrie d'articles sobre el teatre espanyol i la seva difusió l'estudi *Calderón en Rusia*, de LUDMILLA BUKÉTOFF TURKÉVICH (I, 139-158), que ve a complementar les principals bibliografies de Calderón que presenten llacunes quant a Rússia. L'autor hi estudia Calderón en la literatura i en l'escena russes.

14) Dins el grup d'influències en els autors, fonts de les obres i relacions literàries interromàniques, es poden considerar diferents aspectes. Alguns articles estudien casos generals de pervivència d'un tema o d'un autor a tota una literatura posterior. Quatre articles fonamentals, tots quatre de la Sra. M. R. LIDA, consideren la literatura espanyola com a receptora. En *Transmisión y recreación de temas grecolatinos en la poesía lírica española* (I, 20-63) estudia els orígens de diversos motius freqüents en la lírica del segle d'Or, alguns ja procedents de l'època medieval, on no eren sentits com a relíquies, sinó que vivien amb sentit cabal, creixent i modificant-se segons gustos de cada moment; en els poetes veritables, tradició literària vol dir recreació i reactualització dels temes; l'autora estudia motius materials (el rossinyol de les Geòrgiques i el cérvol ferit i la font) i temes formals (l'esquema que s'introdueix al començ de l'*Égloga III*, de Garcilaso). En *Dido y su defensa en la literatura española* (IV, 209-252, 313-382) i unes *Añadidos* (V, 45-50) es ressegueix minuciosament el pas de la creació de Virgili a través de la literatura medieval i clàssica espanyola; els tres motius més fecunds són la cova, el moment en què Dido veu allunyar-se les naus d'Eneas i la seva mort amb l'espasa d'aquest, que l'autora documenta a bastament; la segona part del treball és una revisió del tema en la versió històrica, la ficció poètica i la tradició eclesiàstica, el seu valor en el conjunt del profeminisme, fins a recollir la defensa de Dido com a tema literari espanyol, àmpliament documentat i interpretat. *El amanecer mitológico en la poesía narrativa española* (VIII, 77-110) és una bella mostra de la continuïtat que caracteritza el cultiu d'un petit tema poètic (aquest neix en els textos homèrics), des de la seva naixença, com a expressió mítica d'un fet natural, fins

a la seva desaparició com a requisit convencional per a un gènere literari (cal destacar-ne, més que la pròpia perduració, la tenacitat amb què el tema triomfa de tants canvis corresponents a formes culturals noves); fa bonic de veure exemplificada aquesta tenacitat a través de tota la literatura espanyola. El darrer dels treballs de la Sra. LIDA és dedicat a *Horacio en la literatura mundial* (II, 370-378), comentant la publicació d'un llibre que, amb el mateix títol, commemora el bimil·lenari horacià,¹¹ i del qual emet un judici força sever; cal notar les remarques que fa a la conferència del Prof. Carles Riba sobre Horaci en les literatures ibèriques.¹² — Hi ha dos estudis en què la literatura espanyola no és considerada com a receptora, sinó punt de partença de la influència literària: El primer, del Prof. FRANZ RAUHUT, *Influencia de la picaresca española en la literatura alemana* (I, 237-256), tracta de les traduccions alemanyes de les novel·les picaresques espanyoles, i de la fertilització de la novella alemanya que provocà llur influència, que es veu especialment en el *Simplicissimus*, de Grimmelshausen. El segon estudi, del Prof. HELMUT A. HATZFELD, *El predominio del espíritu español en la literatura europea del siglo XVII* (III, 9-23), exposa la tesi que el moviment literari europeu que coneixem amb el nom de barroc prové de la influència de l'esperit i de l'estil espanyols a Europa, en substitució del to italià i clàssic de la literatura del segle XVI. — Altres treballs estudien casos de fonts concretes d'autors i d'obres. La Sra. M. R. LIDA és autora de cinc: *Notas para el texto del «Alexandre» y para las fuentes del «Fernán González»* (VII, 47-51), on proposa una correcció al text del primer i discuteix una font llatina del segon; *Una copla de Jorge Manrique y la tradición de Filón en la literatura española* (IV, 152-171), on, a través del valor semàntic de *cativo*, proposa unes fonts clàssiques a les *Coplas* del primer; *Para las fuentes de Quevedo* (I, 369-375), on n'aporta de clàssiques i de Camões; *El «Parsondes» de Juan Valera y la «Historia Universal» de Nicolao de Damasco* (IV, 274-281), on valora la segona com a font del primer; *Huella de la tradición grecolatina en el poema de Juan de Castellanos* (VIII, 111-120), on estudia passatges clàssics que es noten en l'obra d'aquest poeta americà. — Diverses fixacions de fonts es deuen al Sr. JOSÉ FRANCISCO GATTI: *Moratin y Marivaux* (III, 140-149), on estableix, per a *El sí de las niñas*, del primer, la indiscutible font de *L'école des mères*, del segon;¹³ *Un sainete de Ramón de la Cruz y una comedia de Marivaux* (III, 374-378), i *La fuente de «Inesilla la de Pinto»* (V, 368-373), on són esmentats Marivaux i M. A. Legrand com a fonts del saineter; *Una imitación de Goldoni por Juan Ignacio González del Castillo* (V, 158-161), on assenyalava precedents d'aquest escriptor de sainets contemporani de Ramón de la Cruz. — La confrontació de textos que la Srta. ENRIQUETA TERZANO i el Sr. J. F. GATTI fan en *Mateo Luján de Sayavedra y Alejo Vanegas* (V, 251-263) demostra que la *Segunda Parte... del Guzmán de Alfarache* ha begut en l'*Agonía del tránsito de la muerte* d'Alejo Vanegas, autor ascètic del segle XVI. — Dues notes del Sr. R. MOGLIA estableixen fonts de Boscán i de Zorrilla, respectivament: *Manrique en un soneto de Boscán* (VII, 392-393) i

11. *Orazio nella letteratura mondiale*, a càrrec de diferents especialistes, publicat a Roma, per l'Istituto di Studi Romani, l'any 1936.

12. Encara hi ha una brevíssima nota de P. HENRÍQUEZ UREÑA, *Horacio en México* (VI, 286), que afegeix dues dades a treballs anteriors sobre el mateix títol.

13. Aquesta filiació, com em comunica el Sr. Aramon i Serra, fou també establerta pel Sr. P. LABORDE, *RLR*, LXXIX, 127-145 (cf. *ER*, I, 318).

Un antecedente de «A buen juez, mejor testigo» (III, 271). — Finalment, aclareixen aspectes semblants les notes dels Srs. A. ALONSO: *Sobre antecedentes de «La Celestina»* (IV, 266-268), F. SÁNCHEZ Y ESCRIBANO i WILLIAM L. FICHTER: *Una anécdota folklórica del «Tan largo me lo fiáis» no notada hasta la fecha* (IV, 70-72), i W. L. FICHTER: *El carácter tradicional de «El afrancesado» de Alarcón* (VII, 162-163). — Tres aportacions van dedicades a les relacions literàries interromàniques (personals i temàtiques). La primera, d'EZIO LEVI, *La familia española de Marco Lombardo* (I, 351-360), estudia el possible entroncament familiar espanyol i la probabilitat de les relacions amb la cort d'Alfons el Savi, d'aquesta figura, esmentada a la *Divina Comèdia*. (La segona, del Sr. L. SPITZER, *Una variante italiana del tema del «Condenado por desconfiado»* (I, 361-368), s'ocupa d'un drama italià del segle XIV, editat per F. De Sanctis, basat en un tema equivalent al de l'obra de Tirso, que, però, segons l'autor, no devia tenir res a veure amb el grup de llegendes que, d'un conte hindú, arribaren a la gran producció teatral castellana. — La tercera, del Sr. J. B. AVALLE ARCE, *Mateo Alemán en Italia* (VI, 284-285), precisa la cronologia del seu indiscutible viatge a Itàlia.

15) No són gaire abundants els temes circumscrits a escriptors hispano-americans. Entre ells hi ha l'extensa *Biografía de Fernán González de Eslava*, del Sr. A. ALONSO (II, 213-321). L'autor revisa les dades que poden contribuir a aclarir la biografia d'aquest escriptor mexicà de la segona meitat del segle XVI, estudia els processos que sofrí, enumera la seva producció literària i publica uns documents que hi fan referència. — Anotem tres contribucions breus del Sr. JULIO CAILLER-BOIS: *La primera carta de relación de Hernán Cortés* (III, 50-54), d'indubtable existència, feta el 1519; *Dos notas sobre Pedro de Oña* (IV, 269-274), que tracten de la seva originalitat en l'adopció d'una octava, i de la seva relació amb els Bermúdez: *Otro manuscrito de Ruy Díaz de Guzmán* (IV, 386-387), que dona compte d'un nou manuscrit existent a Lima. — Finalment, el Sr. EMILIO CARILLO, *Restituciones a la lírica española* (VIII, 148-150), nega l'atribució a poetes americans de dues composicions que, en realitat, són de J. Martínez de Cuéllar i J. Polo de Medina, respectivament.

16) Sobre temes estilístics i interpretació de textos, gairebé la totalitat d'articles apareguts pertanyen al Prof. SPITZER. En primer lloc, les seves *Notas sintáctico-estilísticas a propósito del español «que»* (IV, 105-126, 253-265). Dividit en dues parts aquest article, la primera tracta del *que* narratiu espanyol, que es troba, generalment reiterat, quan el narrador vol referir les dites d'altri tot deixant-les en una determinada vaguetat i desentenent-se de la veracitat del que contenen. Hi ha referències a d'altres llengües, entre elles un fragment del nostre J. Ruyra. La segona part apareix dedicada a la repetició distintiva mitjançant *que*, del tipus del vers *noche que noche nochera*, de García Lorca, proposat com a punt de partença, i que hom relaciona amb la construcció *baila que baila*. — Tres altres contribucions importants del mateix autor versen sobre temes gongorins. Una d'elles, *Una construcción favorita de Góngora* (I, 230-236), sobre l'ús que el gran cultera fa del verb atributiu, d'una manera essencialment pròpia, encara que en puguem escatir precedents llatins. La segona, *El acusativo griego en español* (II, 35-45), vol relacionar amb l'acusatiu grec de Góngora (que Dámaso Alonso havia qualificat de construcció capriciosa, mai no generalitzada en la llengua comuna), tipus de composició més o menys populars com esp. *manilargo*, cat. *bocafuix* i d'altres llengües. La darrera d'aquestes aportacions, *La soledad primera de Góngora: Notas críticas y expli-*

cativas a la nueva edición de Dámaso Alonso (II, 151-176),¹⁴ forma una llista d'unes cinquanta correccions, vers per vers, a diferents matisos d'interpretació que Dámaso Alonso afina en la seva segona edició de les *Soledades*, on el Prof. Spitzer esgota moltes possibilitats. — Esmentem també ací la nota del Sr. A. ALONSO «¡Dios, qué buen vasallo! ¡Si oviesse buen señore!» (VI, 187-191), on defensa brillantment, contra la lliçó tradicional d'aquest vers, la interpretació indicada al títol. Replica, a favor de la primitiva lectura, el Sr. SPITZER, en *¡Dios que buen vasallo si oviesse buen señor!* (VIII, 132-135), amb documentació sobre els corresponents conceptes medievals; però A. Alonso reitera el seu punt de vista (VIII, 135-136), que, altrament, ha estat acceptat pel Sr. Menéndez Pidal en la seva recent edició del *Cantar*.¹⁵

17) Breument, i sense analitzar-ne el contingut, perquè ja escapa al nostre punt de vista, hem de donar compte dels treballs que es refereixen a història general i de la civilització hispànica, en relació evident amb la història literària; són, en primer lloc, els estudis del Prof. A. CASTRO sobre *Lo hispánico y el erasmismo* (II, 1-34; IV, 1-66), aguts i incisius; una nota del Sr. ANTONIO E. SERRANO REDONNET, *Prohibición de libros en el primer sínodo santiaguense* (V, 162-166), i l'article del Sr. DANIEL DEVOTO *Sobre la música tradicional española* (V, 344-366). Hi afegim, fora de classificació, un comentari del Prof. A. ALONSO, *Los nuevos programas de lengua y literatura* (II, 55-57), sobre una reforma del batxillerat a l'Argentina.

18) Entre les notícies donades a la fi d'alguns fascicles cal recordar les necrologies d'alguns filòlegs: Ezio Levi d'Ancona (III, 103-104), Eleuterio F. Tiscornia, 1879-1945 (VII, 311-312), Pedro Henríquez Ureña, 1884-1946, amb bibliografia (VIII, 194-210), Rudolph Schevill, 1874-1946 (VIII, 210-212), Mateo Giulio Bartoli, 1873-1946 (VIII, 212-214); també és recordat el centenari de Rufino José Cuervo, 1844-1911 (VI, 416).

19) Completen la revista d'una manera ben fonamental les recensions de publicacions de filologia romànica i especialment hispànica; hom hi veu al moment la preferència per l'anàlisi detinguda, tot abandonant la menció breu del sumari del llibre comentat. Aquestes recensions són degudes principalment als filòlegs A. Alonso, J. B. Avalle Arce, A. J. Battistessa, J. Caillet-Bois, D. Devoto, V. G. Domblide, J. F. Gatti, P. Henríquez Ureña, M. R. Lida, R. Lida, R. Moglia, A. Rosenblat, L. Spitzer, B. Terracini, E. Terzano i F. Weber, entre altres. Assenyalem, per fi, el repertori bibliogràfic, seguint bàsicament l'estructura del de la RFE i publicat en combinació amb el de la RHM. Al volum vuitè hom havia reunit 8 004 indicacions bibliogràfiques.

A.-M. BADIA i MARGARIT

14. Amb una addició posterior, *Para el verso 402 de la «Soledad I»* (II, 389).

15. R. MENÉNDEZ PIDAL, *Cantar del Mio Cid*, III (Madrid 1946), 1211.